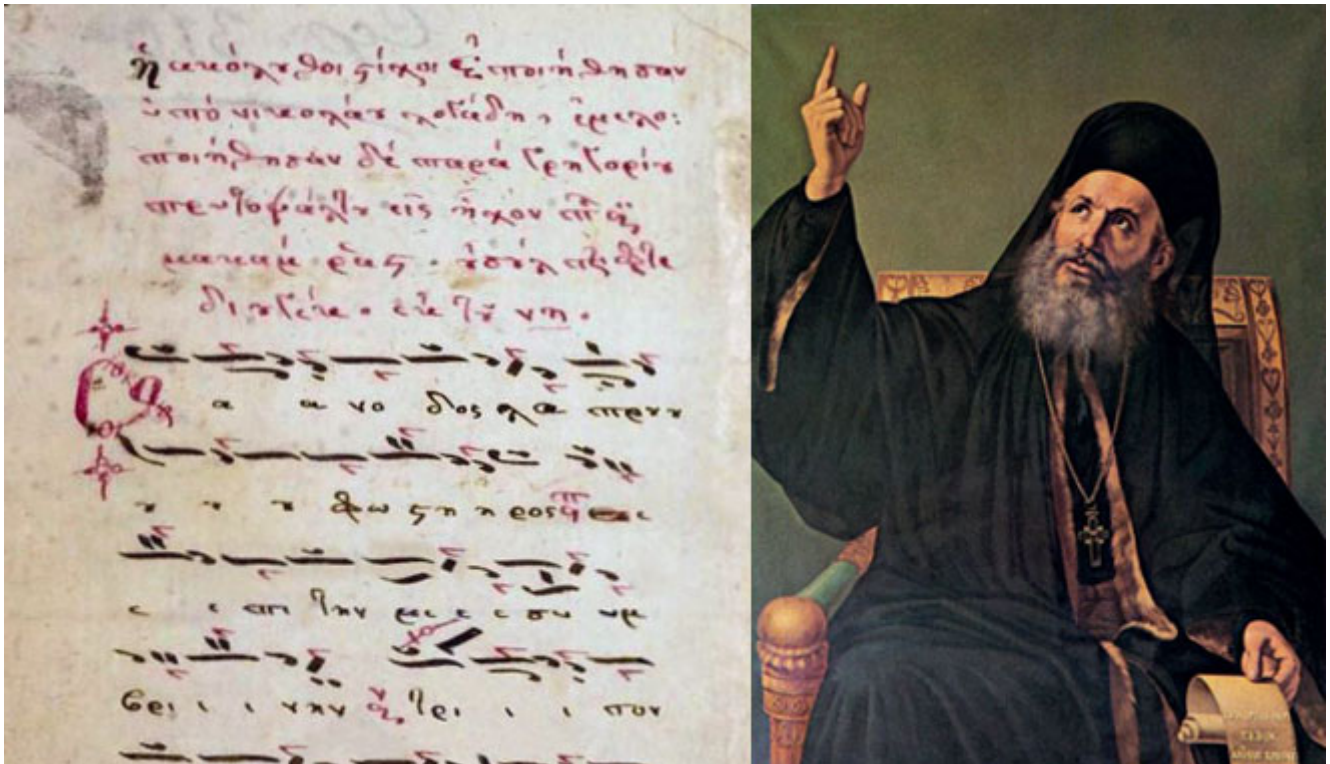

«Γρηγόριος Ε΄ ο μαρτυρικός Πατριάρχης»- Επετειακή έκδοση ψηφιακού δίσκου από τον «Τρόπο»

[Πολιτισμός](#) / [Βυζαντινή Μουσική](#) / [Εκδόσεις](#)

[Σωτήριος Δεσπότης, Δρ Μουσικολογίας-Συνθέτης](#)

«Μη λησμονείτε το σχοινί, παιδιά, του Πατριάρχη», έγραψε και απήγγειλε ο Αριστοτέλης Βαλαωρίτης στην τελετή των αποκαλυπτηρίων του ανδριάντα του εθνομάρτυρα Πατριάρχη Γρηγορίου του Ε΄ στα προπύλαια του Πανεπιστημίου Αθηνών στις 25 Μαρτίου του 1872.

Τη γεμάτη σημασία που κρύβει για όλους μας η παρότρυνση του ποιητή, ο δάσκαλος της ψαλτικής και χοράρχης του Βυζαντινού Χορού «Τρόπος» κ. Κωνσταντίνος Αγγελίδης τίμησε με την έκδοση του νέου ψηφιακού δίσκου «Γρηγόριος Ε΄ ο μαρτυρικός Πατριάρχης». Μία επετειακή έκδοση που στο πρόσωπο του Πατριάρχου Γρηγορίου αποδίδει τιμή και δόξα σε όλους τους αγωνιστές του 1821, γνωστούς και αγνώστους. Διακόσια χρόνια από τη στιγμή που ξεκίνησε ο αγώνας για ελεύθερο λόγο, ελεύθερη πνοή, ελεύθερο προσκύνημα των ιερών και οσίων της ορθοδόξου πίστεώς μας.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ε΄
Ὁ μαρτυρικός Πατριάρχης

GREGORIOS V
The martyr Patriarch

Ψάλλει
ὁ Πρωτοψάλτης καὶ Δάσκαλος
τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΘ. ΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

Συμμετέχει ὁ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΛΕΜΜΕΝΟΣ

Chants by
CONSTANTINOS ATH. ANGELIDIS
*Protopsaltes and Master
of the Psaltic Art*

Featuring
JOHN PLEMMENOS

ΑΘΗΝΑ • ATHENS 2021

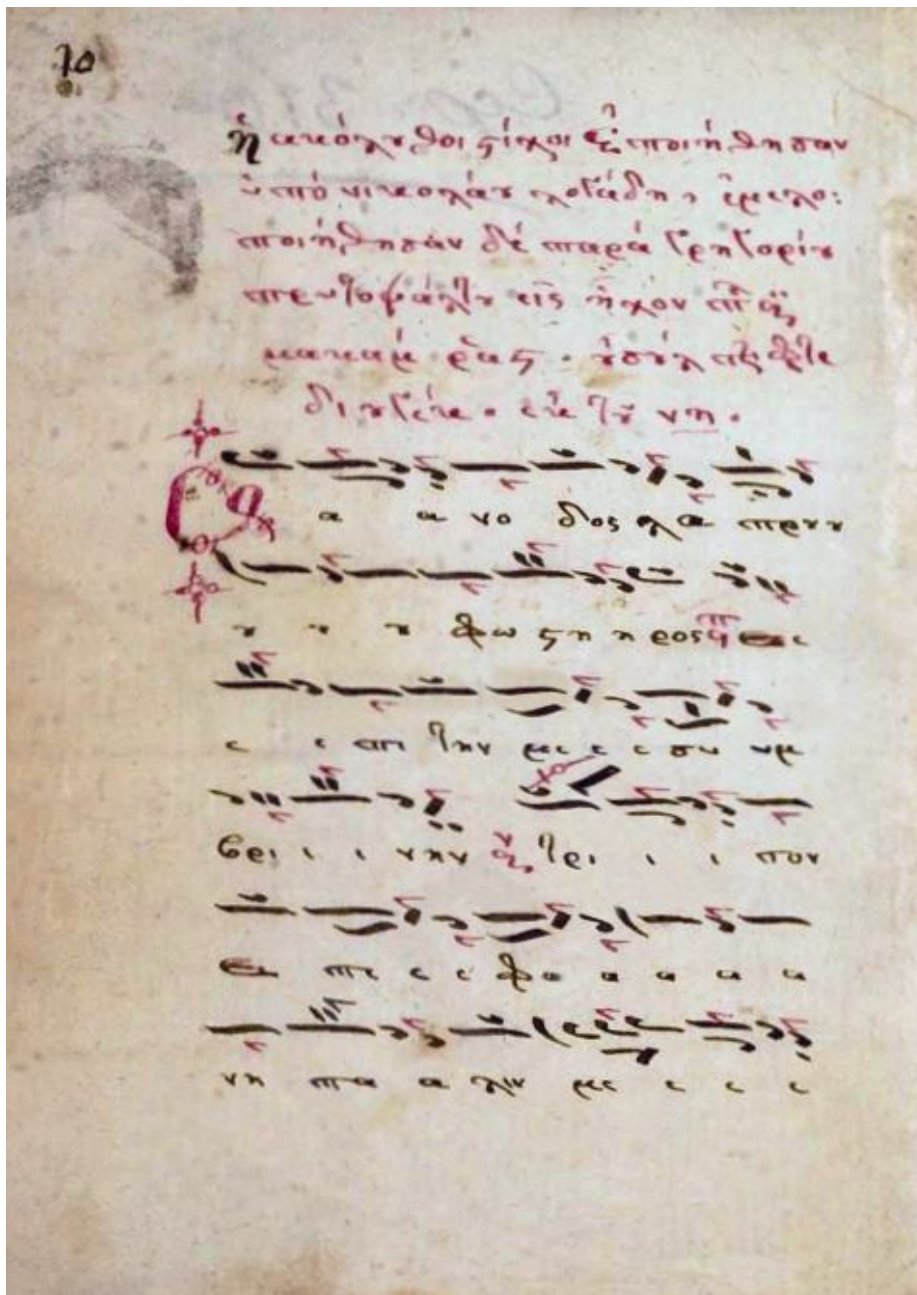
Ο Κωνσταντίνος Αγγελίδης ξεπερνώντας τις αμέτρητες δυσκολίες που έχει προκαλέσει ο ιός Covid-19 σε ολόκληρο τον πλανήτη, επιχειρεί να τιμήσει, χωρίς την παρουσία των μελών του χορού, λόγω των περιοριστικών μέτρων της

πανδημίας, τα διακόσια χρόνια από την επανάσταση των Ελλήνων. Ένα γεγονός ηρωισμού, μνήμης και αυταπάρνησης που αποτυπώνεται και στο πρόσωπο του Πατριάρχου Γρηγορίου του Ε΄, πραγματοποιώντας με τη συμμετοχή του εθνομουσικολόγου δρ. Ιωάννη Πλεμμένου, ερευνητή ελληνικής λαογραφίας της Ακαδημίας Αθηνών, ένα μουσικό μνημόσυνο. Ένα μουσικό μνημονάρι σεβασμού και αγάπης στην πνοή που έδωσε ο τότε πρώτος της Ρωμιοσύνης, συνδράμοντας στην επανάσταση του υπόδουλου γένους μας.

Συνοδεία ισοκρατημάτων πραγματοποιήθηκε η ηχογράφηση από τον κ. Νικόλαο Διονυσόπουλο, μέσα στον Ιερό Ναό Αγίου Χαραλάμπους Δημητσάνας, τόπο καταγωγής του Πατριάρχου Γρηγορίου.

Με την κατάνυξη και το δέος, τη γαλήνη και την ησυχία που προσφέρει ο ναός, ο φυσικός χώρος ανάπτυξης των καρπών της ψαλτικής τέχνης, ο Κωνσταντίνος Αγγελίδης καταθέτει την πολυετή ερμηνευτική του εμπειρία, με έναν τρόπο που καταδεικνύει μία βιωματική ψαλμώδηση, η οποία μας μεταφέρει χωροχρονικά σε μία νοητή συνάντηση με τον μαρτυρικό Πατριάρχη Γρηγόριο και τα όσα διαδραματίστηκαν ανήμερα του Πάσχα, 10 Απριλίου του 1821, στην κεντρική πύλη του Πατριαρχείου μας.

Η επιλογή των μελών αναδεικνύει τον πλούτο των διαστημάτων της βυζαντινής οκταήχου, μιας και ακούγονται μέλη σε: πρώτο, τέταρτο (λέγετο) μαλακού χρώματος, πλάγιο του πρώτου, πλάγιο του δευτέρου, Βαρύ μαλακού διατόνου ήχο και αν λάβουμε υπόψιν μας και τις διαστηματικές σχέσεις που παρουσιάζονται στα δύο Εγκώμια, με τα οποία ολοκληρώνονται τα περιεχόμενα του ηχογραφήματος, έχουμε και το άκουσμα του πλαγίου τετάρτου ήχου.

Έναρξη τῆς «Ὀδῆς
εἰς Γρηγόριον» σὲ
μελοποίηση Γρηγορίου,
Πρωτοψάλτου τῆς
Μεγάλης Ἐκκλησίας·
ἀπὸ τῆ Συλλογῆς
Ἄσμάτων Γρηγορίου
καὶ Ἰακώβου,
Πρωτοψαλτῶν (ἀρχὲς
18^{ου} αἰ., Συλλογὴ
Μουσικῆς Βιβλιοθήκης
Κ.Α. Ψάχου
ἀρ. 170/310, σ. 10).

The beginning of the
"Ode to Gregorios" set
to music by Gregorios,
protopsaltes of the
Great church; from
Collection of Songs
by protopsaltes
Gregorios and Iacovos
(early 19th c.,
ms. K.A. Psachos Music
Library Collection
170/310, p. 10).

Παράλληλα, με την ηχολογία που στολίζει τον ψηφιακό δίσκο, ο ακροατής έχει στη διάθεσή του μία πλούσια συλλογή ειδών και γενών της ψαλτικής μας μελοποιίας, η οποία εμπλουτίζει τους μουσικούς χωροχρόνους των μελών που αποθησαυρίζονται στο παρόν πόνημα. Προσόμοια σε αργό και σύντομο Ειρμολογικό μέλος, (από τα έτερα προσόμοια σε ήχο τέταρτο-λέγετο και συγκεκριμένα σε αυτό που τονίστηκε σε αργό ειρμολογικό μέλος, παρουσιάζεται η προφορική παράδοση της αγιορείτικης μελωδικής ταυτότητας των Κολλυβάδων της Σκιάθου), τα δύο απολυτικά τονισμένα σε α΄ και δ΄ ήχο, η α΄, η γ΄ και η θ΄ ωδή από τον κανόνα της εορτής του αγίου, έρχονται να μας παρουσιάσουν το Ειρμολογικό γένος. Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα μελωδικορυθμικά χαρακτηριστικά του Στιχηραρικού γένους, όπως διαφυλάσσονται στα δοξαστικά του εσπερινού και του όρθρου. Ιδιαίτερως σημαντική και η παρουσία της αριστοτεχνικής μελοποιητικής

ταυτότητας του οκτάηχου και δίχορου μαθήματος «Δημητσάνης τον γόνον», η οποία για πρώτη φορά ερμηνεύεται. Η παρουσίαση των ειδών και γενών της μελοποιίας ολοκληρώνεται με την παρουσία του Παπαδικού γένους, μέσα από τη μελοποιητική ταυτότητα του Δανιήλ πρωτοψάλτου, με το κοινωνικό του «Εις μνημόσυνον αιώνιον». Το όλο ηχογράφημα ολοκληρώνεται με τα δύο Εγκώμια για τον άγιο Γρηγόριο, δύο σημαντικές μουσικές αποκαλύψεις, για τις οποίες γίνεται λόγος πιο κάτω.

Η παρούσα εκδοτική πρόταση αποτελεί τρανή απόδειξη για το γεγονός ότι η ψαλτική μας τέχνη ζει και αναπνέει στο σήμερα μιας και νέες εμπνευσμένες μελοποιητικές προτάσεις του ιατρού και μουσικού Κωνσταντίνου Τρύφωνος (γενν. 1984), βασισμένες στο υλικό που ευλαβικά διαφυλάσσει η χειρόγραφη παράδοση της ψαλτικής μας, παρουσιάζονται και υποδειγματικά ερμηνεύονται από τον δάσκαλό του, διαφυλάσσοντας με τον τρόπο αυτό τη συνέχεια της ιστορίας της ψαλτικής μας πατριδογνωσίας. Γνώστης θέσεων και επεξεργασίας του μουσικού υλικού, κατορθώνει να καθηλώσει χωρίς βερμπαλιστικά μουσικά τερτίπια εντυπωσιασμού τον ακροατή, μεταφέροντάς τον σε ηχοτοπία όπου διακρίνονται για τις λειτουργικές συνδέσεις θέσεων και φράσεων της οκτάηχου, αναδεικνύοντας το μελοποιητικό του τάλαντο και την εις βάθος θεωρητική του κατάρτιση. Τρεις μελοποιητικές του καταθέσεις φιλοξενούνται στον ψηφιακό δίσκο. Το δοξαστικό του εσπερινού σε ήχο πλάγιο του δευτέρου, το δοξαστικό των αίνων σε ήχο πλάγιο του πρώτου και το απολυτίκιο του αγίου Γρηγορίου σε οκτάηχη και δίχορη μελοποίηση, ποίημα του Υμνογράφου της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας Γερασίμου του Μικραγιαννανίτου, όπως και όλα τα μέλη που ακούγονται. Οι τρεις μελοποιητικές καταθέσεις του Κωνσταντίνου Τρύφωνος, μαθητή, όπως προαναφέραμε, του χοράρχη του Βυζαντινού Χορού «Τρόπος» και μέλος του χορού, αναδεικνύει το συγκεκριμένο χορό φυτώριο ψαλτικής ερμηνείας, μελοποιίας και έρευνας, γεγονός άξιο προς μίμηση, εάν θέλουμε το φως της ψαλτικής μας τέχνης να παραμείνει άσβεστο.

*Ἡ κεντρικὴ πύλη
τοῦ Οἰκουμενικοῦ
Πατριαρχείου στὴν
Κωνσταντινούπολη,
ὅπου ἀπαγχονίστηκε
ὁ Γρηγόριος Ε΄,
παραμένει κλειστὴ
καὶ σφραγισμένη
μέχρι καὶ σήμερα,
σὲ ἔνδειξη τιμῆς.*

*The central gate
of the Ecumenical
Patriarchate of
Constantinople,
where Patriarch
Gregorios V was
hanged, remains
closed and sealed
to this day, as a token
of respect.*

Στον παρόντα ψηφιακό δίσκο μετέχουν μελοποιητικά τρεις πρωτοψάλτες του πατριαρχικού αναλογίου. Ο Δανιήλ με το κοινωνικό του τονισμένο σε ήχο βαρύ του μαλακού διατόνου, ο Ιάκωβος και ο Γρηγόριος με τα Εγκώμιά τους. Μία σοφή επιλογή μελοποιών, μιας και το τιμώμενο πρόσωπο είναι μέλος του πατριαρχικού πνευματικού ανθόκηπου. Δεν θα υπήρχε καλύτερος τρόπος ψαλτικά να τιμηθεί ο άγιος, από αυτόν που ο επιλογέας των μελών σοφά έπραξε, προσφέροντάς μας μέλη από πρωτοψάλτες του ίδιου κήπου, από την ίδια χρονική περίοδο, με τις ίδιες αισθητικές προσλαμβάνουσες.

Ένας άλλος λόγος που τονίζει τη μεγάλη σημασία που έχει το το παρόν ηχογράφημα για τον σύγχρονο ερευνητή αλλά και για τον λάτρη της ψαλτικής τέχνης, είναι ότι στα ηχογραφημένα μέλη του περιλαμβάνονται δύο Εγκώμια για

τον άγιο. Η παρουσία τους αποτελεί καρπό έρευνας του δρ. Ιωάννου Πλεμμένου και τα οποία ο ίδιος μας τα χαρίζει με τη δεξιοτεχνική του ερμηνεία. Το επιτυχές φραζάρισμα των μουσικών φράσεων, οι άψογες διαστηματικές του τοποθετήσεις, η χρονική αγωγή που πρότεινε στην ερμηνεία του καθώς και η υποδειγματική εκφορά του ποιητικού κειμένου, είναι τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν την εξαιρετική ερμηνευτική του προσέγγιση.

Τί θέλεις, γέροντ', άπό μās;... Δέ νοιώθεις μιὰ ματιά
πόσαις θα έφλόγιζε καρδιαῖς κι' άπό τὰ σωθικά σου
πόση θα έβλάσταινε ζωή;... Πώς δέν ξυπνᾶς, πατέρα
Δέ φέγγει μές στοδ μνημά σου οὔτε μιὰ τέτοια μέρα;...

Το μάρμαρο μένει βουβό... Καὶ θε νὰ μείνη άκόμα
ποιός ξέρει ώς πότ' άμίλητο τὸ νεκρικό του στόμα...
Κοιμᾶται κι' όνειρεύεται... καὶ τότε θα ξυπνήση,
όταν στα δάση, στα βουνά, στα πέλαγα, βροντήση
τὸ φοβερό μας κήρυγμα... «Χτυπᾶτε, πολεμάρχοι!...
Μὴ λησμονεῖτε τὸ σχοινί, παιδιά, τοῦ Πατριάρχη!».

Έν Αθήναις, τῆ 25 Μαρτίου 1872
Άριστοτέλης Βαλαωρίτης

*Τὸ ποίημα ποὺ έγραψε καὶ άπήγγειλε ὁ Άριστοτέλης Βαλαωρίτης στὴν
τελετὴ τῶν άποκαλυπτηρίων τοῦ άνδριάντα τοῦ Πατριάρχη Γρηγορίου Ε',
στὰ προπύλαια τοῦ Πανεπιστημίου, στὶς 25 Μαρτίου 1872.*

Το πρώτο Εγκώμιο «Μεταξύ φρικτών κυμάτων» είναι έργο του Ιακώβου πρωτοψάλτου και χαιρετίζει την πρώτη ανάρρηση του αγίου Γρηγορίου στον πατριαρχικό θρόνο, πρωτομαγιά του 1797. Στο παρόν μελοποίημα ο Ιάκωβος, πέρα από συνθέτης, φέρεται να είναι και ο στιχουργός, γεγονός που καταδεικνύει, αν

αναλογιστούμε το λόγο του ποιητικού του λόγου, το υψηλό μορφωτικό του επίπεδο και όχι μόνο. Μας τονίζει τις δύο μελοποιητικές του διαφορετικές ταυτότητες. Του εκκλησιαστικού μελοποιού και του συνθέτη Εγκωμίων, ξεκαθαρίζοντάς μας τη διαφορετικότητα της αισθητικής στον τρόπο επεξεργασίας των μουσικών στοιχείων που χαρακτηρίζουν τις δύο αυτές παραδόσεις. Η μελωδία του Εγκωμίου αναπτύσσεται στο μακάμ ράστ και το δημοφιλές ουσούλ σοφιάν.

Το δεύτερο Εγκώμιο «Άνοδος λαμπρού φωστήρος» είναι σύνθεση του Γρηγορίου πρωτοψάλτου, τονισμένη στο μακάμ ράστ και ουσούλ τσιφτέ ντουγιέκ, σε στίχους του Νικολάου Λογάδη και απευθύνεται στην τρίτη και τελευταία πατριαρχία του Γρηγορίου, ο οποίος ανέλαβε καθήκοντα στις 14 Ιανουαρίου του 1819. Ακολουθώντας ο Γρηγόριος πρωτοψάλτης τα παραγγέλματα του Ιακώβου, μας προσφέρει μία σύνθεση στις μελοποιητικές προδιαγραφές του Ιακώβου. Καθιστώντας μας σαφές ότι ο εκκλησιαστικός μελοποιός πρέπει να γνωρίζει άριστα την αισθητική των μουσικών ειδών. Αυτό είναι που χαρακτηρίζει, και πρέπει να χαρακτηρίζει, τους πρώτους του πατριαρχικού αναλογίου, τους οδοδείκτες της ψαλτικής μας τέχνης και επιστήμης. Τα δύο Εγκώμια ηχογραφήθηκαν από τον κ. Κωνσταντίνο Μανιάτη στην Καλαμάτα.

*Ἡ μαρμάρινη
λάρνακα τοῦ
Γρηγορίου Ε΄ στὸν
Μητροπολιτικὸ
Ναὸ Ἀθηνῶν.
Ἀνακομίστηκε στὴν
Ἀθήνα τὸ 1871.*

*The marble reliquary
containing the
relics of Patriarch
Gregorios V in
the Metropolitan
Cathedral of Athens.
His relics were
transferred to
Athens in 1871.*

Θα ἦταν παράλειψή μας να μην αναφέρουμε κάτι και για την επιμελή παρουσίαση των συνοδευτικῶν κειμένων και του σημαντικοῦ εικονογραφικοῦ υλικού, κόπος του κ. Αλεξάνδρου Μποτονάκη, που ἔχει στη διάθεσή του ο αναγνώστης. Την παρούσα ἔκδοση συνοδεύουν ο χαιρετισμὸς του κ. Ευσταθίου Κούλη, Δημάρχου Γορτυνίας, ο πρόλογος του Μητροπολίτου Γόρτυνος και Μεγαλουπόλεως Ιερεμία και το εμπνευσμένο εισαγωγικό σημεῖωμα του π. Ανανία Κουστῆνη, εισάγοντας τον αναγνώστη στο κλίμα της περιόδου και στα ὅσα με ἦχο οι ερμηνευτές περιγράφουν.

*Τὸ σπίτι τοῦ
Γρηγορίου Ε΄
στὴ Δημητσάνα.*

*The House of
Gregorios V,
Dimitsana.*

Η επετειακή αυτή μουσική έκδοση του Βυζαντινού Χορού «Τρόπος» στη σειρά των εκδόσεων του με αριθμό 21, τιμά τη Ρωμοσύνη και τους αγώνες προσώπων γνωστών και αγνώστων, που έρχονται να μας θυμίσουν ότι η θέληση για ελεύθερο αέρα, η αυταπάρνηση και το θυσιαστικό πνεύμα, πρέπει να είναι η πυξίδα μας στο διάβα αυτού του σύντομου επίγειου ταξιδιού.

Θερμά συγχαρητήρια σε όλους τους συντελεστές!

<https://bit.ly/30YIxOe>